

Domislica s Kardeljevim kipom

(Aleš Čar: *Pasji tango*, Beletrina, Ljubljana 1999)

Aleš Čar fascinira nekatere bralce ali kritike že od svoje prve knjige *Igra angelov in netopirjev* (1997), s svojo drugo, romanom *Pasji tango* pa prav tako (lani ga je izdala Beletrina, žirija kresnika ga je letos uvrstila med petero najboljših del lanske produkcije). Pisec mlade generacije naj bi bil pripovedovalec njenih občutij in njenega videnja družbe, kulture, položaja posameznika ... seveda pa tudi avtor pisave, ki na visoki (in novi) ravni odraža ustvarjalno moč mladega rodu in novega časa. A kdor pozna malo daljšo tradicijo slovenske modernistične proze – kaj šele tuje –, se ob tej knjigi ne more dokopati do enotnega občutka. Po eni strani ni dvoma, da sta v njej na delu neka silovita avtorjeva energija in oblikovanje jezikovne strukture, ki je lastna nadarjenemu oblikovalcu. S tem je rečeno tudi to, da pisec zna s kratkimi, izvirnimi potezami zarisati položaj kakega lika, občutja v (ne)navadnih situacijah, metaforično domiselno označiti stvari in podobe, duhovito reagirati na nekatera dejstva iz resničnega sveta – skratka, v vsem tem zmore biti svojevrsten, kar je vedno bil privilegij talenta, pogosto tudi mladosti.

Toda na drugi ravni: kaj je v tej mestoma bleščeči jezikovni zgradbi? Kakšna je ta zgodba mladega junaka, o katerem izvemo, da je pesnik, prisostvujemo njegovim erotičnim dejanjem, zvijanjem v trebuhu, "zbiranjem" psov za preživetje, življenju v banalnem okolju, nekakšnim nadrealističnim videnjem resničnosti itd., itd. – a tudi v bližini grotesknih ravsov med političnimi skrajneži, sredi kulturnih in medijskih pretiravanj, banalnih odvodov civilizacije, kot so avtomobilizem, medijska bliskavica, "nabijanje" glasbe ...

Aleš Čar je svojega pesnika Viktorja Viskasa postavil v Ljubljano, v neki avgust nekega bližnjega leta, pridružil pa mu je bizarno družčino: mlado špikerico Anito Stremšek – katere sprta strica se spopadeta za kip Edvarda Kardelja –, Bosanko Elijo in begunce iz bosenske vojne ter razpoznavni izsek iz slovenske verske prakse (Brezje, nadškof Rode). Če se ne omenja nadržanosti, je reči, da je spopad za kip Edvarda Kardelja (domiselno zmodeliran po neki "resnični" predlogi: Malenškovem odkupu znane skupinske skulpture s Kardeljem pred LB) izvrsten, seveda od realne predloge prignan v pravo fantazmagorično dogodbo, in literarno posrečeno odraža politično razdeljenost slovenske družbe. K temu je dodati kratek, a dokaj duhovit refleks na status literature v očeh sodobnega meščana, pa tudi na sodobno akademsko izobraženstvo: vse to je tista plast knjige, ki jo je lahko ustvaril posrečeni literarni prijem, zaradi katerega se Viktorjeva zadeva (obnašanje) neredko zdi kot ena sama ironična reakcija na sedanji dolgočasni, primitivni in absurdni slovenski svet, a ki v marsičem ni samo slovenski, temveč del globalne civilizacije na nekakšnem zablodelem tiru.

Jezikovno ogledalo, pred katero ga je Čar postavil, kaže tedaj mestoma frapantno podobo. Toda po drugi strani: osebna pesnikova zgodba v njej je razmeroma skromna, preskromno pa so "izrabljene" tudi druge. Zdi se, da se to ni zgodilo po kakšni pisateljski nesreči, spodletelem poskusu ipd. Prej je tako načrtovano ..., prej je morda namenoma izpuščena kakšna velika stvar subjekta, s katerim se godi nekaj podobnega, kot se je v slovenski prozi pred okoli 20 leti z *Grein Vaunom* ali *Mehiko* (Filipčič, Kalčič): tudi tam je jezikovna bravura daleč prevladala enkratno skušnjo posameznika, kot je zdaj Čarova v *Pasjem tangu*, s tem da zdaj ta bravura – sicer drugačne narave kot onidve leta 1979 – vendar ne učinkuje tako presenetljivo izzivalno kot ona pred leti.

V tem zapisu pa se skoraj ni moč ogniti nekakšni "primerjavi" med Skubičevim *Grenkim medom* in novim Čarovim delom. Seveda, resnična primerjava nemara niti ni mogoča, saj gre za povsem različni deli, a kljub temu: Čar je izpričal precej več jezikovno inovativne in čutenjske senzibilnosti kot Skubic. Po drugi strani je pri Skubicu več in bolje obdelane t. i. življenjske snovi, ki se bo prej ali slej vrnila kot eden najvažnejših pogojev za sodobno naracijo. Toda obema po svoje nekaj "manjka" – če se spregleda nekatere važne nadrobnosti, recimo tisto, kar prispeva, da je litratura literatura: velika ideja, pripeta na človekovo usodo.

A kaj se hoče; tako Skubic kot Čar sta, upati je, na začetku; talent pri vsej zadevi sta na neki stopnji izpričala, ampak nadaljevanje ne bo preprosto; v nova dela bo treba vgraditi še druge vložke, če naj bo tisto, kar hoče biti. Navsezadnje, talent, kot je znano, v nekem opusu dosega le dva odstotka ...

Jože Horvat

